

CZETTEL DÁNIEL

1883–1908

BUDAPEST 1908
Pesti Könyvnyomda-Részvénytársaság

A munka egy jeles bajnokáról fognak beszélni e sorok; egy olyan törhetlen szorgalmú, nagy tehetségű alkotó személyéről, a ki hosszú, negyedszázadon túli munkálkodása közben sohasem ért rá magáról hallatni vagy beszéltetni; – a ki életének minden gyönyörűségét abban találta, hogy az általa czélul kitűzött pályán folyton csak előre törtesse és a személye iránt bizonyos körökben megnyilvánult bizalomnak fokozatos mértékben feleljen meg.

Czettel Dániel, a ki immár 18-ik éve ügyvezető-igazgatója az általa alapított Első Magyar Betűöntőde Részvénytársaságnak, betöltötte a hazai betűöntés körüli sikeres munkálkodásának negyedszázados fordulóját.

Nem mindennapi ezen kiváló férfiúnak a pályafutása; – hosszú munkás pályáján végig keresztül vonul a tanulni vágyás, a cselekvési erő, mely úgyszólván ösztönözte őt a szünni nem tudó munkára. Ifjú korától kezdve élt benne a vágy, hogy kiválva a mindennapiság szürke körletéből, valami nagyot és szépet alkosson, a mely alkotáshoz méltán, jogosan és büszkén fűzhesse a nevét.

Czettel Dániel 1850-ben született Abonyban, Pestmegyében; elvégezvén iskoláit, vágyai már akkor a mechanikai mesterségek körébe vonzották, és hogy ezen neki tetsző, művészies számba menő mesterségekkel megismerkedhessen, előbb mint praktikáns, később mint önálló munkás szerzett magának messze kiterjedő ismereteket.

Nagy bánkódására nem folytathatta ezen a téren tanulmányait, a melyek segélyével már akkor a tökéletesség színvonalára akart emelkedni; gyenge szervezete, gyakori betegsége megakadályozták őt abban, hogy tehetségeit e téren tovább érvényesíthesse és a gazdasz pályára lépett, hogy a szabad levegőn való állandó tartózkodás segélyével gyöngye lábbon álló egészségét visszanyerje és szervezetét megerősítse, ellentállóvá tegye.

Egy pár év alatt reményei, vágyai teljesültek és egészségesen, de egyúttal ifjúkori álmai és hajlamaiban is megerősödvé, tért vissza a fővárosba, hogy félbehagyni kényszerült ideáit most már a megvalósulás útjára terelje.

Mindenekelőtt egy nyomdai szaküzletet rendezett be magának 1881-ben, melynek segélyével bő ismeretekre tett szert úgy a nyomdászat, mint különösen a nyomdászathoz szükséges nagy különbözőségű kellékek, anyagok, betűk stb. terén. Nem is mulasztotta el soha, hogy ismereteit fejleszse, – és minden ideális hajlamai mellett is egyúttal jó kereskedő szellem lévén, csakhamar belátta, milyen nemzetgazdasági kár háramlik az országra a többek között azzal is, hogy az abban az időben már hatalmas fejlődésnek indult magyar nyomda-ipar egész óriási betű- és egyéb nyomdai anyagkészletét a külföldön kénytelen beszerezni, holott itt minden kellék megvolna arra, hogy a tömérdek pénz kiözönlését megakadályozzuk.

E fölötti töprenkedésében a vele már addig is összeköttetésben álló Rust J. H. bécsi betűöntődei céget vette rá, hogy vele társasviszonyba lépve, Budapesten egy kisebbszerű betűöntődét állítsanak fel. Az új vállalat eléggé virágzott is, de hát nem az volt, a mi után Czettel Dániel vágyakozott. Neki ez csak szárnypróbálgatás volt. Ő egy nagy érezhető hiányt akart pótolni, egy nagy űrt betölteni; ő hivatva érezte magát valami nagyot alkotni.

Igy történt, hogy pár évi működés után kiszabadította magát a kicsinyes vállalkozás szellemet lenyűgöző béklyóiból és tele ambícióval, erős akarattal, teremtő vágygyal rálépett a nagy alkotások terére.

Minden tudása és önérzete daczára sem érezte magát egyedül elég erősnek, nagyratörő tervei keresztülvitelére, és így, az őtet szintén jellemző okos gondolkozásával segítő-társat keresett és ezt meg is találta Magyarország grafikai iparának legtekintélyesebb, legméltóbb és legnagyobb tudású és tapasztalatú alakjában: *Lovag Falk Zsigmondban*, a kinek a személyében való nagy bizalom már néhány szavára megteremtette a szükséges tőkét, a melyből megala-

pítták az Első Magyar Betüöntő Részvénytársaságot, elnökéül választván lovag Falk Zsigmondot, ügyvezető-igazgatóul pedig Czettel Dánielt, kinek e téren való versirozottsága már akkor szélesebb körökben ismeretes volt Ez történt az 1890-ik évben.

Czettel Dánielnek első dolga volt külföldi tanulmányútra menni, hogy megismerkedjék a legmodernebb betüöntődei berendezésekkel, hogy első minőségű szakmunkásokat telepítsen be, és hogy megnyerje Berlin egyik legnagyobb betüöntődei cégnek a közreműködését, a mire a kezdet nehézségei között feltétlen szükség volt.

Ezen külföldi utazását teljes siker koronázta, és hazatérvén, azonnal hozzá fogott a berendezkedés nagy munkájához, melyet bámulatos gyorsasággal befejezván, vezetése alatt megkezdte működését hazánk első nagyszabású betüöntődéje.

A magyar fővárost és a vidéket egy csapással meghódította az új vállalat kifogástalan gyártmányaival, és a legnagyobb nyomdák első sorban, jó például szolgálván, siettek állandó megrendelőiül szegődni az erős és céltudatos vezetés alatt csakhamar virágzásnak indult hazai betüöntődének. Czettel Dániel ambícióját azonban ezen gyors és nagy siker sem elégítette ki, az ő céljai még magasabbra törtek és így csakhamar ismét útra kelt, hogy most már kész gyártmányaival hódítson a külföldön; beutazta az egész keletet, Olaszországot és Ausztriát és az ezen utazása közben szerzett, szépszámú megrendelő feleket máig is megtartotta, gyártmányainak kifogástalanságával mintegy magához lánczolván ügyfeleit.

1895-ben, a már hatalmas működést kifejtett vállalatot egy újabb gyártási ággal gazdagította. Berendezte, és pedig a legmodernebb technikával, a nyomdai rézlénia-gyártást, a mely szakmában szintén nehéz tízezrek vándoroltak évenként külföldi gyárosok zsebébe, különösen Németország egy-két nagy cég kasszájába, mert tudnunk kell, hogy abban az időben a nyomdai rézlénia-gyártást csak Németországban kultiválták.

Hogy mily rohamosan haladt a fejlődés útján Czettel Dániel szakszerű vezetése alatt az Első Magyar Betüöntő Részvénytársaság, a legékebben szólólag mutatja a következő néhány adat. A személyzet 1891-ben 34 főből állott, ma a létszám 80; az akkori 36 különféle fajtájú géppel szemben ma 90 darab gép áll; az anyabetük mennyisége 1891-ben 40.000 volt, most 100.000; a feldolgozott nyersanyag annak idején 45.000 kilogrammot tett ki, ma már a 130.000-et haladja meg. Raktárkészlete a kezdet első éveiben 10.000 kilogramm volt, jelenleg 115.000 kilogramm. A megrendelők száma és a forgalom az első évekhez képest csaknem megötszörösödtek.

Egész sereg új fővárosi meg vidéki nyomdát rendezett be teljesen önállólag, másrészt pedig sok már létező nyomdát szerelt fel új betüanyaggal. Ilyenekül kell fölemlíteni a Grafikai Müintézetet, a Patria- és Stephanaeum-nyomdát, a Pallas-lexikon betüanyagát, a „Magyarország” című lap, továbbá a „Nap”, a „Budapesti Napló”, a „Neues Pester Journal”, „Budapester Tagblatt” napilapok, valamint a „Magyar Ipar” című lap teljes berendezését, a Posner-nyomda átöntését, az „Útmutató” vasúti menetrendkönyv igen kényes természetű betü- és rézlénia-anyagának két ízben való kifogástalan szállítását, a Pester Lloyd új nyomdájára részére való betü- és rézlénia-anyag gyártását, valamint számtalan fővárosi és vidéki nyomdai cégnek és hírlapoknak betü- és egyéb anyaggal való ellátását; legutóbb pedig – és ez nem kis jelentőségű dolog – Czettel Dániel, illetve a vezetése alatt álló öntőde rendezte be az ifjú törökök első nyomdáját is Szalonikiban.

Czettel Dániel roppant munkabírását különben eléggé jellemzi az a körülmény is, hogy az itteni hatalmas gyár körültekintő vezetése mellett még egy Bécsben fentartott és az Első Magyar Betüöntő Részvénytársasággal connexusban álló betüöntődének és rézlénia-gyárnak is a főnöke.

És mindezen fárasztó és minden ágában egy-egy külön embert igénylő működési kör őt nem is elégíti ki; ő neki nem ad elég munkát a folytonos szervezés, iránytudó szakvezetés, a dupla főnöki teendőkkel járó széles körű munkálkodás és gondoskodás; – mindezen bokros teendők mellett ő maga szerkeszt és tervez új betűgarnitúrákat; a saját rajzai szerint készült ilyen betűfajták közül már több forgalomban van és közkedveltségnek örvend. A postai értékek (levélbélyegek) az ő felügyelete alatt készültek az államnyomdában; a betűöntődei vállalatban akárhány olyan praktikus gép működik, a melynek konstrukcióját ő szerkesztette és az ő utasításai és tervei szerint készítették; kitűnő továbbá duplaaljazatú szedőszekrény találmánya, mely az ólomporképződésnek a szedőre nézve káros hatását van hivatva csökkenteni, és mely annak idején nagy feltűnést keltett úgy itthon, mint a külföldön és számos – aranyéremmel való kitüntetésben részesült. – A mi különben a szakmából eredő kitüntetéseket illeti, ebben az általa vezetett gyári vállalatnak, de a saját személyének is bő és megérdemelt része volt.

Az eddig felsorolt száraz tények minden ékes szónál szebben és jobban bizonyítják Czettel Dániel nagy érdemeit. Nemzetgazdaságilag megbecsülhetetlen az a szolgálat, a melyet Magyarországnak tett azáltal, hogy a könyvnyomdászati szakma fejlesztésére első sorban szükséges betűöntést és rézlénia-gyártást a külföld legmodernebb berendezkedése és a legújabb technikai vívmányok színvonalán meghonosította, és így a míg egyrészt könnyen hozzáférhetővé tette a legkitűnőbb anyagok megszerzését a hazai nyomdászközönségnek, addig százazreket tart benn az országban, olyan pénzösszegeket, melyek addig külföldre vándorolván, feltétlen nemzeti vagyonszőkenést képeztek.

Ime, ezen vasakaratú és szorgalmu férfiúnak rövid, vázlatos biographiája. Egy újabb példája az ő működése annak, hogy kitartással, lelkesedéssel, ambícióval, a szunnyadó erőnek és tudásnak öntudatos fejlesztésével mennyit használhat valaki az általánosságnak.

Czettel Dániel még most is fiatalos erővel munkálkodik és még sokat várhatunk tőle; de a mit eddig cselekedett, a mennyi sikert eddig felmutatott, az is bőségesen elég arra, hogy nyugodt lelkiismerettel, nyílt homlokkal, büszkén vallhassa, hogy nem hiába élt; – és elég az őt ismerők és tisztelők nagy sokaságának is, hogy elismerjék az ő elévülhetlen érdemeit a hazai betűöntésnek modern formában, nagy alapokon való megteremtése körül!